

Dokument nr. 8:24

(1999-2000)

Forslag fra stortingsrepresentantene Vidar Kleppe, Terje Knudsen, Harald T. Nesvik, Øyvind Vaksdal og Hans J. Røsjorde om endring i lov om yrkesskadeforsikring slik at begrepet «konstatert» anvendes i denne bestemmelse på tilsvarende måte som ved konstatering av skader i henhold til skadeserstatningsloven, i forhold til soldater under NATO-ledete operasjoner i utlandet og tidligere FN-soldater

Til Stortinget

Bakgrunn

Politisk bakgrunn

Norge har etter annen verdenskrig vært en aktiv deltager i FN-ledete operasjoner og i den senere tid også gjennom NATO-ledete operasjoner. Totalt sett har til denne tid ca. 60 000 norske menn og kvinner tjenestegjort i denne type militære operasjoner utenfor Norge.

Det har vært bred politisk enighet om norsk deltakelse i slike styrker. Frem til 1980-årene har oppfølgingen av tidligere soldater ikke vært viet stor oppmerksomhet og har måttet finne sin plass i behandlingsskøen etter hvert som skader og slitasje som en følge av tidligere tjeneste har kommet til overflaten.

Med erfaringene fra hvor tilfeldig og lite systematisk krigsveteraner og sjømenn i utenriksfart ble behandlet av norske myndigheter etter annen verdenskrig, mener forslagsstillerne at det bør treffes tiltak som i større grad enn i dag ivaretar hensynet til våre soldater i utenriksstjeneste.

Gjennomgående har norske kontingenter under ulike oppdrag utført sin tjeneste på en måte som har fremmet norsk anseelse og bidratt til at norske FN- og NATO-soldater har fått en solid posisjon på bakgrunn av deres faglige dyktighet, profesjonalitet og evne til å være konfliktløserne.

Med dagens forsvars- og sikkerhetspolitiske utvikling vil stadig flere norske soldater og offiserer måtte gjøre tjeneste i utlandet i fredens tjeneste.

Gjennom årene har en rekke norske soldater mistet livet eller blitt skadet fysisk. I mange tilfelle gjennomføres tjenesten med mye press over lengre tid der usikkerhet og farlige situasjoner bygger opp spenninger som for noen kommer til overflaten først mange år etter at tjenesten har foregått.

Utover seneffekter av fysiske skader er det de psykiske ettervirkninger som ofte dominerer.

Psykiske forhold

Det vil i internasjonale oppdrag alltid være en risiko for at alvorlige psykiatriske lidelser kan vise seg

for første gang. Selv om de fleste ikke har særlige vansker etter tjenesten, kan den tidligere FN/NATO-soldaten ha et bredt spekter av psykiske plager og atferdsmessige endringer etter dimisjon fra tjenesten. Det vanligste er at man etter sterke opplevelser har en del reaksjoner som:

- a) Gjenopplever hendelsen gjennom vonde drømmer.
- b) Skvetter ved høye lyder, angst og uvirkelighetsfølelse.
- c) Hukommelsesvansker, atferdsproblemer og problem med å styre sin aggresjon.
- d) Høyt alkoholforbruk og tanker om å ta sitt eget liv.
- e) PTSD (posttraumatiske stressforstyrrelser) er en tilstand som kan oppstå etter meget svære psykiske påkjenninger.

Symptomene består av tre hovedelementer:

1. Gjenopplevelser: Ved påtregende erindringer, tanker, synspunkter eller hørselsinntrykk gjenopples hendelsen eller deler av denne. Disse gjenopplevelsene kan ha form for mareritt eller dagdrømmer og oppleves som meget ubehagelige. Noen forteller at de kan fremkalle synet av truende GSS-soldater (lokalt «sikkerhetspoliti») når som helst. Bildene oppleves nesten som virkelige. Andre kan høre smell fra granatnedslag eller kjenne lukten av lik.
2. Unngåelsesatferd: Personen forsøker å unngå å gjenoppvekke sine erindringer. Vedkommende unngår å snakke om det som har skjedd, unngår steder eller personer som minner om hendelsen. Noen trekker seg tilbake fra omgivelsene eller har vansker med å inneha visse følelser, for eksempel kjærlighet til andre eller sorg. Enkelte forventer en redusert framtid (forventer ikke noen karriere, ekteskap, barn, normal livslengde etc.)
3. Vedvarende tegn på økt spenning: Noen plages med søvnvansker, skvettenhet for lyder, amperhet, konsentrasjonsvansker eller vaktsonnholdning («stadig på vakt»).

Alvorligheten av hendelsen er ofte avgjørende for hvor sterke symptomene blir. Ca. halvparten av dem som får PTSD etter en hendelse, blir kvitt plagene i løpet av tre måneder. De som har symptomer av mer enn 12 måneders varighet risikerer å være plaget i mange år, og i verste fall livet ut.

Mange soldater har mistet livet under FN- og NATO-opdrag (21 i Libanon, 42 totalt). Sannsynligheten for at flere soldater har mistet livet etter hjemkomsten, enn hva som er tilfelle i dokumenterte tilfeller, er med stor sannsynlighet mye større.

I 1992 kom UNIFIL-undersøkelsen som hadde til hensikt å avdekke problemer under og etter tjenesten. UNIFIL-studien ga grunn til å anslå ut fra et antall på 1 043 utvalgte soldater, at de tjenestegjørende hadde:

- 5 pst. hadde PTSD (posttraumatiske stressforstyrrelser).
- 5 pst. hadde plager i samme kategori uten å ha tilstanden fullt ut.

De nåværende FN- og NATO-styrkene der Norge deltar, antas å ha noe lavere traumatisk stressbelastning enn UNIFIL hadde i gjennomsnitt i perioden 1978-1992, men det finnes ikke tall på dette. Undersøkelsen er ikke representativ fordi den representerer kun 8 pst. av den totale masse og vil derfor ikke være representativ som en undersøkelse.

Hvis man hadde undersøkt alle som har deltatt, både sivilt og militært kan det ikke utelukkes at tallene ville være mye høyere.

Kameratskap eller terapi

Hva kan gjøres for de som trenger støtte og noen å dele sin opplevelse med?

Det er bred enighet om at kameratstøttegrupper ikke skal drive terapi. Men forskjellen på terapi og kameratskap behøver ikke alltid være klar. I hovedsak kan vi si at terapi er et forsøk på å bedre en persons symptomer ved profesjonelle metoder.

Oslo og Akershus FN-veteranforening begynte tidlig å se på muligheter til å hjelpe sine tidligere medsoldater. I 1997 begynte arbeidet med å få i gang en kameratstøttegruppe som skulle nå ut til medsoldater, samtidig som man skulle opprette en kontakttelefon for at man kunne gi beskjed om behovet for støtte og hjelp.

Ordningen ble «dessverre» en suksess og det ble etablert flere forgreninger rundt om i landet for å ta imot de som søkte støtte og hjelp. FN-Veteranenes Landsforbund mottar økonomisk bistand fra Forsvarsdepartementet som igjen deler ut, etter søknad, gjennom den lokale veteranforening.

Ordningen med kameratstøttegruppe fungerer

veldig bra, og i Oslo og Akershus har man gjennom arbeidet forhindret minst sju personer med å ta eget liv, gjennom en aktiv og tillitsskapende holdning og arbeide.

Yrkesskadeforsikringsloven

Yrkesskadeforsikringsloven av 16. juni 1989 nr. 65 trådte i kraft med virkning fra 1. januar 1990. Etter yrkesskadeforsikringsloven § 21 gjelder loven ikke for skader eller sykdommer som er konstatert før lovens ikrafttredelse.

Yrkesskadeforsikringsloven, som trådte i kraft i 1990, forutsetter at det må være en hendelse som har forårsaket skaden.

Militært ansatte i FN-tjeneste er omfattet av en egen særavtale mellom Forsvarsdepartementet og de tilsattes organisasjoner av 3. mai 1993.

Yrkesskadeforsikringsloven pålegger Forsvaret å yte erstatning til arbeidstaker i forhold som faller inn under loven. Etter yrkesskadeforsikringsloven § 21 gjelder loven ikke for skader som er konstatert før lovens ikrafttredelse den 1. januar 1990.

Lov om yrkesskade er i sin nåværende form diskriminerende da konstateringstidspunktet setter en stopper for de som har tjenestegjort før lovens ikrafttredelse som er før 1990.

Hovedregelen for foreldelse ved personskader er i foreldelsesloven § 9, hvor den alminnelige foreldelsesfrist er 3 år etter den dag skadelidte fikk eller burde skaffet seg nødvendig kunnskap om skaden og den ansvarlige.

Forsikringsordninger under tjenesten

De norske styrkene fra og med 1978 fikk ikke noe forsikring dekket av Forsvaret (staten), dette med bakgrunn i at det ikke var et krigsområde man befant seg i. Forsikringsselskapene ellers definerte Libanon som krigsområde, men ikke Forsvaret!

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

1. Stortinget ber Regjeringen fremme forslag til endring i lov om yrkesskadeforsikring § 21, slik at begrepet «konstatert» anvendes i denne bestemmelse på tilsvarende måte som ved konstatering av skader i henhold til skadeserstatningsloven.
2. Lov om foreldelse av fordringer § 9 gjøres gjeldende når endringen i lov om yrkesskadeforsikring trer i kraft.